

Akademik dr. Mirko Pejanović

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine /

Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina

mpejanovic@anubih.ba

pejanovicm@hotmail.com

DISTRIKT BRČKO KAO MODEL RAZVOJA MULTIETNIČKOG BIĆA BOSNE I HERCEGOVINE¹

THE BRČKO DISTRICT AS A MODEL OF THE DEVELOPMENT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA'S MULTI-ETHNIC BEING²

Akademik Ejup Ganić je napisao knjigu koja za naučnu i stručnu javnost donosi svjedočenje o odvijanju procesa međunarodne arbitraže za grad Brčko. U ulozi predsjednika komisije Federacije BiH za vođenje arbitraže za grad Brčko akademik Ejup Ganić je, u vremenu od 1996. do 1999. godine, istrajno radio na realizaciji projekta arbitraže za Brčko. Svojim sistematičnim pristupom i sa velikim političko-diplomatskim iskustvom, akademik Ejup Ganić je dao značajan doprinos da u ishodu arbitražnog procesa Brčko ne ostane u sastavu Republike Srpske i da dobije status distrikta. Sa statusom distrikta grad Brčko sa okolinom je pripalo Brčacima za što se sve vrijeme rata borilo Udruženje građana Brčkog, sa privremenim sjedištem u Rahiću i Tuzli.

1) Istorijski kontekst u kome se odvijao arbitražni proces za Brčko

Valja imati u vidu istorijski kontekst u kome se odvijao proces arbitraže za Brčko. Dejtonski mirovni sporazum je prihvaćen u novembru 1995. godine. Za grad Brčko nije bilo rješenja u okviru Dejtonskog mirovnog sporazuma. Pitanje položaja Brčkog i njegovo teritorijalno pozicioniranje ostalo je da se riješi međunarodnom arbitražom. Za predsjednika Arbitražnog tribunala imenovan je američki diplomata Roberts Owen. Kao iskusni pravnik i diplomata Roberts Owen je uspostavio metod saradnje sa međunarodnim organizacijama i sa entitetskim komisijama za provođenje arbitraže. Posebna

---

¹ Tekst je prikaz knjige akademika Ejupa Ganića *Brčko arbitraža (1996-1999): Sjećanja i svjedočanstva*, Fondacija Galić, Dobra knjiga, 2023.

² This text is a review of a book by Academician Ejup Ganić: *Brčko Arbitration (1996-1999): Memories and Testimonies*, Fondacija Galić, Dobra knjiga, 2023

komunikacija odvijala se u saradnji sa visokim predstavnikom međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini.

Dva bosanskohercegovačka entiteta: Federacija BiH i Republika Srpska su, svo vrijeme arbitraže, zagovarali da Brčko pripadne pod upravu Federacije BiH, odnosno pod upravu Republike Srpske. U odvijanju arbitraže uvedeni su određeni uslovi koje trebaju ispuniti entiteti. Jedan od najvažnijih uslova bio je rad na povratku izbjeglica. Osobito je bilo važno pokrenuti povratak raseljenih Srba u grad Sarajevo i opštine Ilijaš, Hadžiće i Vogošću i na taj način stvarati uslove za povratak raseljenih brčanskih Bošnjaka i Hrvata u svoj grad Brčko.

Iskustvo stečeno tokom vršenja uloge člana Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u vremenu rata (1992–1995), kao i lično poznavanje mnogih nosilaca funkcija u međunarodnim organizacijama omogućili su akademiku Ejupu Ganiću da u snažnom i prepoznatljivom liderstvu vodi arbitražni proces u ime Federacije Bosne i Hercegovine. Svi predlošci koje je Arbitražnom tribunalu dostavljala komisija Federacije BiH, bili su svojevrsna analitička studija. U njima su stručno elaborirani aspekti razvoja grada Brčkog do početka agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992. godine. Izvedene analize su išle u korist argumenata da grad Brčko pripadne Federaciji BiH.

Na drugoj strani predlošci Republike Srpske su uporno zagovarali da grad Brčko ima veliki značaj za teritorijalnu cjelovitost i opstojnost Republike Srpske. Istovremeno je odnos vlasti Republike Srpske prema ljudskim pravima na povratak raseljenih u Brčko bio veoma negativan.

Imajući u vidu cjelinu arbitražnog procesa za Brčko, a to znači da od ishoda arbitraže ovisi dovršetak Dejtonskog mirovnog sporazuma, i razvoj države Bosne i Hercegovine u miru, Ejup Ganić je predano vodio državnu komisiju Federacije BiH za arbitražu. Kao poznavalac bosanskohercegovačkih prilika i odnosa u međunarodnoj zajednici, akademik Ejup Ganić aktivnost komisije Federacije BiH za arbitražu za Brčko vodi **tako da ima premoć inicijative u svim vidovima** komunikacije sa domaćim i međunarodnim akterima. Tu inicijativu održava i u odnosima sa domaćim i inostranim medijima.

Premoć u pogledu učešća Federacije BiH u arbitražnom procesu za Brčko u potpunosti je vidljiva u sadržajnoj strukturi knjige.

2) Sadržajna struktura knjige

Knjiga je koncipirana sadržajno unutar 14 poglavlja. S priložima, knjiga je štampana na 821 stranici teksta. Pri tome je hronološki i u cjelini predstavljeno odvijanje procesa arbitraže do konačne odluke kada je Brčko dobilo status

distrikta. Osim uvodnog rezimea, riječ je o sljedećim poglavljima: prvo poglavlje razmatra historijski pregled opstojnosti i razvoja Brčkog u proteklom vremenu. U ovom poglavlju autor izlaže sjećanja o toku odvijanja svečane ceremonije proglašenja Brčko distrikta 8. marta 2000. godine. Na svečanosti proglašenja Distrikta Brčko Ganiću prilazi američki ambasador Miler i čestita na trudu koji je Ganić uložio da se proces arbitraže završi povoljno za građane Brčkog i za Bosnu i Hercegovinu. Ganić će tom prilikom reći kako je Brčko od majke svih poteškoća postalo majkom svih nadanja. Istovremeno je u prvom poglavlju prikazan razvoj Brčkog kroz historiju. Poseban preporod Brčko je imalo u vrijeme Austrougarske uprave kada je u ovom kraju otvoreno 18 škola.

Drugo poglavlje je posvećeno osvrtu na Brčko u Daytonskom sporazumu i okolnostima arbitražnog procesa. Unutar ovog poglavlja razmatraju se važni aspekti vezani za poziciju grada Brčkog tokom oblikovanja mirovnih planova od 1992. do 1995. godine. Zatim je naglašen značaj postojanja Državne komisije za Arbitražu Brčko, čiji je predsjednik bio akademik Ejup Ganić.

Kako je Međunarodni sud pravde za arbitra imenovao Robertsa Owena, akademik Ganić navodi nekoliko momenata iz biografije Robertsa Owena. On je advokat visokog kalibra koji dobro saraduje s administracijom u Washingtonu. Radi se o čovjeku za koga su njegovi bolji poznavaoči govorili da bi teško potpisao nešto što je suprotno njegovom integritetu. Bio je član američke delegacije u Daytonu. Dolazio je u Bosnu i Hercegovinu da pomogne radu mostarske administracije.

U sljedećem poglavlju akademik Ejup Ganić donosi uvide u rad Arbitražnog tribunala sa kratkim pregledom zasjedanja. Tribunal počinje s radom 15. jula 1996. godine. Svoju prvu sjednicu je održao u Sarajevu tokom avgusta 1996. godine. Objema stranama je naloženo da do 10. septembra moraju predati svoja očitovanja. U svom prvom podnesku Federacija BiH je priložila opsežnu dokumentaciju o počinjenom genocidu u Brčkom. U ovom dijelu knjige, autor, akademik Ejup Ganić je priredio svoja tri pisma koja je uputio Billu Clintonu, američkom predsjedniku, zatim pisma Madeleine Albright, američkoj državnoj sekretarki i komandantu NATO-a Wesleyu Clarku. Autor u svojim pismima potpunije objašnjava prijedloge Federacije BiH u vezi sa arbitražom za Brčko.

Jedno od poglavlja odnosi se na podneske Arbitražnom tribunalu. Šire je iskazan sadržaj podneska Federacije BiH. Izvedena je elaboracija pravnih principa i principa pravičnosti, potom najbitnijih historijskih, ekonomskih i socioetničkih činjenica u korist dodjele Brčkog Federaciji BiH. Posebno je

napravljen uvid u etničko čišćenje u Brčkom sa naglaskom da je etničko čišćenje u Brčkom bilo prekršaj međunarodnog prava. U ovom dijelu je iskazan i pregled sadržaja drugog podneska Federacije BiH Arbitražnom tribunalu od oktobra 1996. godine. U zaključku podnesaka akademik Ejup Ganić konstatuje da primjena relevantnih pravnih i principa pravičnosti i čvrsti ekonomski argumenti nalažu uključivanje Brčkog u sastav Federacije BiH. Predstavljanje podnesaka Republike Srpske Arbitražnom tribunalu izvedeno je u vidu sažetka stavova u podnescima. Republika Srpska u svojim podnescima kontinuirano pokušava osporavati i prolongirati cjelokupni arbitražni proces. Podneseno je više dokumenata u kojima pravni zastupnici Republike Srpske osporavaju nadležnost Tribunala u donošenju odluke o Brčkom.

Zasjedanje Arbitražnog tribunala u Rimu od 8. do 16. januara 1997. godine, pregledno je iskazano u šestom poglavlju knjige. Delegaciju Federacije BiH činili su Ejup Ganić u svojstvu predsjednika Federacije i predsjednika državne komisije za arbitražu i ministri iz Vlade Federacije BiH: Izudin Kapetanović, Mato Tadić i Ibrahim Morankić. U delegaciji su bili eksperti i svjedoci iz Tuzlansko-podrinjskog kantona: Šemso Saković i Šefik Mulabegović te načelnici Općine Brčko i Ravne-Brčko Munib Jusufović i Mijo Anić. Uz pravne zastupnike u delegaciji su bili sekretar državne komisije Asim Mujkić i Šemsudin Erkočević, saradnici u kabinetu Ejupa Ganića.

Tokom zasjedanja Arbitražnog tribunala u Rimu saslušani su svjedoci iz Federacije i svjedoci iz Republike Srpske. U ime Federacije BiH svjedočilo je devet osoba. Sva svjedočenja bila su uvjerljiva i značila su doprinos za traženje arbitražne odluke za Brčko. Iznoseći ocjene o odnosu predstavničke strukture Republike Srpske prema Arbitražnom tribunalu, Ejup Ganić navodi kako Republika Srpska, u nedostatku pravnih argumenata, pokušava stvoriti pritisak i tenzije na drugim poljima. Republika Srpska nastavlja verbalno zagovarati slutnje o ratu. Tako na primjer predsjednik Narodne Skupštine RS Dragan Kalinić izjavljuje da Arbitražni tribunal, koji zasjeda u Rimu odlučuje o ratu ili miru u ovom regionu. Povodom zasjedanja Arbitražnog tribunala u Rimu, autor, Ejup Ganić, u ovom dijelu knjige bilježi i svoje diplomatske aktivnosti u Sjedinjenim Američkim Državama gdje je imao više razgovora sa nizom političkih uglednika u administraciji SAD-a.

Arbitražni tribunal je nakon zasjedanja u Rimu i saslušanih svjedočenja objavio Preliminarnu odluku. **Prema toj odluci Brčko će u sljedećih dvanaest mjeseci biti pod međunarodnim nadzorom.** Konačna odluka Tribunala najavljena je za sljedeću godinu. Ovom Preliminarnom odlukom

Roberts Owen je odmakao pritisak na Brčko i od Federacije BiH i od Republike Srpske.

Sadržaj Preliminarne odluke prezentiran je u sedmom poglavlju knjige obuhvatajući ove aspekte: procesni tok, rješenje o prethodnom postupku, činjenično stanje, navodi strana, obrazloženje odluke, odluka.

Tok provođenja Privremene arbitražne odluke donesene na zasjedanju Tribunala u Rimu iz januara 1997. godine, prezentiran je u sedmom i osmom poglavlju knjige. Unutar osmog poglavlja knjige, autor, Ejup Ganić razmatra više aspekata. Među tim aspektima je i analiza uloge visokog predstavnika Carla Bildta. Kad se radi o prvim povracima, veoma je zanimljivo i kazivanje prve posjete Ilijašu Srba naseljenih u Brčko. Prva posjeta Ilijašu organizovana je u decembru 1997. godine u selu Mrakovo. Protekla je u najboljem redu. Prijem i razgovor sa raseljenim Srbima organizovao je načelnik Opštine Saudin Mešetović. U razgovoru sa predstavnicima UNHCR-a Srbi iz Ilijaša nisu pokazali odlučnost za povratak u svoja predratna naselja u opštinu Ilijaš. Misija UNHCR-a je istakla da je načelnik Opštine Ilijaš Mešetović ovu posjetu raseljenih Srba u Brčko vodio sa dignitetom i državničkom mudrošću. Među Srbima koji su ostvarili povratak na području Nišića postoji izuzetno poštovanje načelnika Saudina Mešetovića za njegovu brigu i pomoć povratnicima da obnove svoje kuće i svoja imanja.

Posebnu važnost ima sjećanje autora Ejupa Ganića o teškoćama za povratak Bošnjaka i Hrvata u Brčko. Na djelu su bile snažne opstrukcije vlasti RS-a u Brčkom povratku Hrvata i Bošnjaka. Povratak je dobio pozitivan tok tek kad je, sa svojom odlukom intervenisao supervizor za Brčko, Farrand svojim nalogom. Supervizor je naredio da svaka nova dodjela kuće ili stana od općinskih srpskih vlasti u Brčkom ne može biti primijenjena bez odobrenja Komisije za povratak raseljenih lica unutar i izvan Brčkog. U osmom poglavlju knjige autor razmatra sve aktivnosti koje su omogućile provođenje odluke o izborima u Brčkom. I pored bojkota izbora od strane srpskih vlasti, rezultati izbora su omogućili da Brčko dobije multietničku policiju, zatim sudstvo i upravu.

Arbitraža u Beču od 5. do 12. februara 1998. godine bila je posvećena razmatranju podnesaka i od Federacije BiH i od Republike Srpske. U zaključcima Arbitražnog tribunala na kraju arbitraže u Beču iz februara 1998. godine se navodi u tački 3 i 4 da je odluka Arbitražnog tribunala od 14. februara 1997. godine imala namjeru da dozvoli RS-u jednu godinu u kojoj bi dokazala svoje opredjeljenje za implementaciju Daytonskog mirovnog sporazuma. U Preliminarnoj odluci je jasno naznačeno da, ako RS propusti da ispunjava svoje obaveze, Brčko može biti **stavljeno u specijalni distrikt pod**

zajedničke institucije BiH. Nadalje se u tački 4 zaključaka Arbitražnog tribunala iz februara 1998. godine navodi da je i RS propustila da izvrši svoje obaveze iz Dejtona i Rima; RS odbacuje nastavak specijalne uloge međunarodne zajednice u Brčkom i RS odbacuje koncept specijalnog distrikta, odbacujući time i podjelu vlasti s Federacijom ili zajedničkim institucijama BiH.

Implementacija Arbitražne odluke iz Beča od februara 1998. godine predstavljena je u jedanaestom poglavlju sa naglaskom na povratak kao uslovu za multietničku vlast u Brčkom.

3) Sadržaj i značaj konačne arbitraže u Beču od 8. do 16. februara 1999. godine

Sve aspekte vezane za Konačnu odluku Arbitražnog tribunala da se Brčko proglasi distriktom autor je sveobuhvatno analizirao u dvanaestom poglavlju knjige. Kao glavne aspekte autor analizira: podneske Federacije BiH Arbitražnom tribunalu, zatim rad Tribunala; rezime iskaza svjedoka iz međunarodne zajednice; uvodna izlaganja pravnih zastupnika; akcente iz izjava i svjedočenja svjedoka Federacije BiH; izjavu Asocijacije nezavisnih intelektualaca, rezime svjedočenja Ejupa Ganića; završne riječi pravnih zastupnika; statistiku svjedočenja pred Tribunalom; Konačnu arbitražnu odluku za Brčko; Aneks Konačne odluke; objavu odluke; reakcije na Konačnu odluku.

Predsjedavajući arbitar Arbitražnog tribunala Roberts Owen je 8. februara 1999. godine u bečkom hotelu „Radisson“ otvorio zasjedanje Arbitražnog tribunala za Brčko i treće saslušanje strana u sporu u vezi sa spornim područjem Brčko. Arbitražu su pratili domaći i inostrani mediji. Prema predviđenoj proceduri za rad Tribunala, predsjedavajući Tribunala Roberts Owen je predvidio da se saslušaju izjave i svjedočenja svjedoka iz međunarodnih organizacija, zatim uvodna izlaganja pravnih zastupnika RS-a i Federacije BiH. Također je predviđeno da se saslušaju izjave i svjedočenja ispred Federacije BiH, te izjave i svjedočenja ispred RS-a kao i završne riječi pravnih zastupnika oba entiteta.

Veoma je važno naglasiti dio stajališta iz svjedočenja Roberta Farranda, supervizora za Brčko. On govori da je Brčko danas bliže viziji Daytonskog sporazuma negoli prije godinu dana. Pohvalio je sve koji saraduju na tom planu. Istovremeno je izrazio zabrinutost zbog opstrukcija i političkih igara u Republici Srpskoj. Zatražio je veću finansijsku pomoć od međunarodne zajednice.

U svom svjedočenju Margrit Prins ispred UNHCR-a za Tuzlu navodi da raseljene Srbe u Brčkom srpske vlasti ohrabruju na trajni ostanak u Brčkom dodjelom besplatnih placeva za kuće. Edward Delany, vođa pravnog tima Federacije BiH ukazuje na činjenicu da je Federacija učinila sve što je mogla da povratak ljudi kućama bude prioritet. Federaciji je potreban sjeverni izlaz u svijet. Ciljevi su joj i dalje isti i da ih je moguće ostvariti odlukom **Brčko u Federaciji ili distrikt. Ovakvim stajalištem svjedoci iz Federacije BiH su otvarali mogućnost da Brčko dobije status distrikta.**

Borko Reljić, gradonačelnik Brčkog, u svom svjedočenju ističe: „Raseljeni Srbi u Brčkom osjećaju se sigurno. **Oni ne žele povratak kućama u Federaciju, kao ni ostvarenje prava na imovinu**“. Mirko Šarović, u ulozi potpredsjednika RS-a fokusira svoje svjedočenje na zahtjev da Konačna odluka arbitraže treba da uvaži teritorijalni kontinuitet RS-a i da dodijeli Brčko RS-u, te da se nastavi supervizija najmanje pet godina. I ovim je pokazano kako je glavno zalaganje svjedoka iz RS-a bilo zasnovano na tome da se Brčko dodijeli Republici Srpskoj. Glavni akcenti iz izjava svjedoka iz Federacije odnose se na zahtjeve za donošenje Konačne odluke Tribunala o statusu Brčkog. Osim toga, zagovara se dvosmjerni povratak izbjeglica-Srba iz Brčkog u Federaciju i Bošnjaka i Hrvata u Brčko. Tako Ivo Andrić Lužanski, predsjednik Federacije BiH, ističe: „Povratak u Brčko uglavnom se odvija u predgrađu i uz finansiranje iz Federacije i međunarodne zajednice. **Izostala je bilo kakva podrška iz RS-a**“.

Mirsad Đapo, predsjedavajući multietničke Skupštine Opštine Brčko iznosi stanovište po kome bi **specijalni distrikt pod zajedničkim institucijama BiH reducirao tenzije i stabilizovao entitete**. Zaključio je da je Federacija podržala multietničku vlast i omogućila obnovu stanova za povratak i time stekla povjerenje da joj se dodijeli Brčko. Međutim, Đapo **osjeća da je optimalno rješenje specijalni distrikt**.

Idući u susret nadama građana Brčkog da Brčko dobije status distrikta, autor knjige Ejup Ganić u ulozi predsjednika Federalne komisije za arbitražu za Brčko, pokreće **inicijativu** kojom se za svjedočenje iz Federacije poziva skupina intelektualaca članova Asocijacije neovisnih intelektualaca „Krug 99“. Zapravo, u okviru te skupine svjedočili su prof. dr. Ivo Komšić, predsjednik Hrvatskog narodnog vijeća, prof. dr. Jusuf Žiga, predsjednik Upravnog odbora Vijeća kongresa bošnjačkih intelektualaca, prof. dr. Vlatko Doleček, predsjednik ANI „Krug 99“, prof. dr. David Kamhi, predsjednik društva Jevreja „La Benevolencija“ i prof. dr. Mirko Pejanović, predsjednik Srpskog građanskog vijeća. Ove nevladine organizacije su imale **čvrsto stajalište da Brčko dobije status distrikta i da pripada Brčacima**. Osim

toga, ove organizacije civilnog društva su tokom rata (1992–1995) doprinijele odbrani suvereniteta, integriteta i multietničkog bića Bosne i Hercegovine. One su udruženo najviše doprinijele donošenju odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u julu 2000. godine o ravnopravnosti i konstitutivnosti Srba u Federaciji i Bošnjaka i Hrvata u Republici Srpskoj. Svojim višegodišnjim radom Asocijacija nezavisnih intelektualaca, Hrvatsko narodno vijeće i Srpsko građansko vijeće stekli su ugled u međunarodnoj zajednici u borbi za ljudska prava, posebno prava na povratak. Svjedočenje ovih organizacija pred predsjednikom Arbitražnog tribunala Robertsom Owenom bio je novi dragocjen poticaj u pripremi Konačne odluke da grad Brčko dobije status distrikta. Značajna je i činjenica da je autor na 672. stranici knjige prezentirao svjedočenje nevladinih organizacija. Iz završne riječi Edwarda Delaneya, vođe pravnog tima Federacije izdvaja se ovo stanovište: „Dejtonski ustav BiH obezbjeđuje autoritet Tribunalu da donese bilo koju odluku. Došlo je vrijeme za konačnu odluku. RS je imala tri godine da se dokaže i bez sumnje je i dokazala da nema političke volje da učini ono što mora učiniti da bi potpuno implementirala Dejtonski sporazum. Brčko mora biti izuzeto iz jurisdikcije RS-a i ponovo ujedinjeno da bi se svim građanima Brčkog pružila prilika da opstanu i napreduju“. U ovom stanovištu je izrečena osnova za nalaženje najboljeg rješenja za budućnost grada Brčko i njegovih građana. Svoju odluku Roberts Owen je objavio 5. marta 1999. godine. Za tu odluku novinar „Oslobođenja“ A. Prlenda je napisao: „Owen vratio Brčko Brčacima“.

4) Implementacija odluka predsjedavajućeg Arbitražnog tribunala da Brčko bude u statusu distrikta

Glavni arbitar Arbitražnog tribunala Roberts Owen je definisao trinaest tačaka Aneksa konačne odluke. U cjelini su projicirani status stanovnika Distrikta, Skupština Distrikta, upravnika Distrikta, sudski i kazneni sistem, komisija za pravnu reviziju, policija, carinska služba, poreska i finansijska pitanja, glasanje, simboli, nastavni plan i program i javna svojina. Na temelju odredbi Aneksa konačne odluke o Distriktu omogućeno je da distrikt Brčko bude **potpuno demokratski uređen**. Prema stanovištu profesora Ćazima Sadikovića distrikt će raditi kompletno sa svojim pravnim sistemom, zakonodavnom, sudskom i policijskom strukturom i svakom drugom vlašću. **Također Sadiković ističe da će distrikt pozitivno djelovati na razvoj države BiH, na postizanje njenog demokratskog razvoja.**

Glavna osnova za provođenje Konačne arbitražne odluke za Brčko data je u zaduženjima supervizora da isplanira aktivnosti koje će dovesti do potpune uspostave demokratske multietničke vlasti za cijelo područje predratne opštine Brčko i to do kraja 1999. godine.

Radi se o tome da su na osnovu obaveza koje su preuzeli BiH i oba entiteta u pogledu neodložnog sprovođenja odluke Tribunala, i od dana koji odredi supervizor, smatraće se da su entiteti delegirali sva svoja ovlaštenja vezana za upravljanje u predratnoj općini Brčko novoj ustanovi – multietničkoj demokratskoj vladi poznatoj kao: „**Brčko distrikt Bosne i Hercegovine**“ pod ekskluzivnim suverenitetom Bosne i Hercegovine. U dijelu plana supervizora za provođenje Konačne arbitražne odluke inicira se potreba revitalizacije privrede i u tom smislu se pozivaju međunarodni donatori kao što su Evropska unija, Svjetska banka, Sjedinjene Američke Države i Evropska banka za obnovu i razvoj da daju svoj doprinos obnovi Brčkog.

Konačna arbitražna odluka za Brčko **uzdrmala je Republiku Srpsku**. Uzdrman je i položaj tadašnjeg premijera Milorada Dodika. Autor knjige Ejup Ganić, u četrnaestom poglavlju o implementaciji Konačne odluke navodi: „Nakon Konačne odluke se digla prašina. Srbi su tražili sastanak sa Owenom i dogovoreno je da se održi u Beču. Ja sam sebe pozvao na taj sastanak, a Gelbardu nije bilo drago vidjeti me tu. Htio je da spasi Dodika kojeg je Konačna odluka Tribunala uzdrmala. Poslije razgovora Dodik je Owenu duhovito spočitao: „Vi uzeste Ganićev model za Brčko, a ne moj“. Dodikov model je bio onaj britanski koji je predložen u zadnji čas (podjela Brčkog između dva entiteta)“. Ovim je jasno iskazano da to što je donijela Konačna odluka Arbitražnog tribunala znači da **ne može biti podjele i da je Brčko distrikt Bosne i Hercegovine**. Ovim rješenjem je **Republika Srpska presječena na dva dijela i time onemogućena da razvija planove o izlasku iz Bosne i Hercegovine**.

5) Pouke iz osvrta autora Ejupa Ganića na cjelinu odvijanja procesa međunarodne arbitraže za Brčko

Svoju završnu riječ Ejup Ganić naziva: „**Završna riječ ili težnja ka ispravnoj političkoj misli**“. Ova završna riječ čini sadržaj petnaestog poglavlja knjige. Završna riječ je koncipirana tako da sadrži **sintezu** jednog iskustva u pogledu učešća u odvijanju međunarodnog arbitražnog procesa. Istovremeno se prezentira metod rada tima unutar državne, a potom federalne komisije za arbitražu.

Među više stajališta koja sintetički zasniva Ejup Ganić izdvajaju se posebno ova: „Na primjeru Brčkog smo, kao Bosanci i Hercegovci, trebali naučiti da se angažovanjem kompetentnih pojedinaca, intelektom, lobiranjem i agilnošću ipak nešto postiže“. Odista agilnost, upornost i znanje koje je imao tim u okviru federalne komisije za arbitražu, doveli su do uspjeha tokom odvijanja

arbitražnog procesa. U vremenu od tri godine koliko je trajao arbitražni proces stručni tim Federacije BiH na čelu sa akademikom Ejupom Ganićem je imao permanentnu inicijativu prema glavnom arbitru i akterima iz institucija međunarodne zajednice. U tome su posebno bile značajne višestruke aktivnosti akademika Ejupa Ganića u inostranstvu: u SAD-u i drugim zemljama svijeta. U ovim aktivnostima akademik Ganić je uspješno lobirao za zahtjeve Federacije BiH u pogledu traženja rješenja za grad Brčko. **U tome mu je išlo na ruku njegovo političko i diplomatsko iskustvo kao i lično znanje engleskog jezika.** Ejup Ganić u završnoj riječi podcrtava iskustvo koje govori o važnosti teorije malih i upornih koraka. Ti koraci su donijeli rješenje da Brčko postane distrikt i tako bude istrnut iz čeljusti tadašnje politike RS-a. Važnu pouku za budućnost akademik Ejup Ganić iskazuje u ovom stajalištu: „Naša bosanskohercegovačka tragedija leži u činjenici da mi kolektivno još uvijek nismo navikli, niti naučili, na ažurno i sistematično praćenje procesa, predlaganje i nametanje rezolucija, uspostavljenje svrhovitih reformi“. Potom akademik Ejup Ganić izlaže važan stav: „Brčko smo dobili samo upornim i sistematičnim radom, vodeći računa o svakoj sugestiji i svakoj riječi tokom arbitraže“. Istovremeno akademik Ganić konstatuje kako je dokumentacijska urednost i administrativno poštivanje rokova od strane Federalne komisije za arbitražu arbitra Owena postepeno vodilo ka pravednom posmatranju spora. Ishod lobiranja, koje je imao Ejup Ganić tokom svojih posjeta SAD-u, pokazuje da je administracija SAD-a, u snazi uticaja ličnosti kao što su Joe Biden, Robert Dole, senator McCain i Robert Gelbard, bitno doprinijela da Brčko dobije status: „Brčko distrikt Bosne i Hercegovine“.

Na kraju svoje završne riječi akademik Ejup Ganić, kao važnu pouku navodi: „Sve do početka rata i masovnog etničkog čišćenja, dobar dio svijeta nije znao **da su Bošnjaci u Bosni muslimani i da čine većinsko stanovništvo**“. O položaju Bosne i Hercegovine u Jugoslaviji Ganić govori kroz citat profesora Ive Banjca, profesora istorije na Univerzitetu „Yale“. Zapravo profesor Banac ističe da je „**Bosna u cjelini jedan historijski entitet sa sopstvenim identitetom i historijom**“. Bila je funkcionalno društvo sa posebnim iskustvom međuetničke, međukulturne i međuvjerske tolerancije u viševjekovnom zajedničkom življenju stanovništva Bosne i Hercegovine.

Na pitanje šta smo dobili sa Brčko distriktom akademik Ejup Ganić daje odgovor: Sa Brčko distriktom smo **dobili novu šansu, novu mogućnost, novi pogled na život, svijet i politiku. Brčko nam je dozvolilo misliti da možemo biti funkcionalna država čiji su stanovnici prvenstveno građani s bosanskohercegovačkim pasošem, a potom i sve drugo**“. Praveći retrospektivu svog desetogodišnjeg političkog rada (1990–2000) akademik Ejup Ganić konstatuje: „Za mene Brčko arbitraža ostaje kao poglavlje od tri

godine napornog rada i svjedočenja, ali i dokaz o tome da su **pobjede u politici moguće**. Te pobjede su došle kao rezultat ogromne posvećenosti u iznalaženju i dokazivanju istine o izvršenoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu“.

6) Zaključno stajalište

Rukopis: *Brčko arbitraža (1996-1999): Sjećanja i svjedočanstva*, autora akademika Ejupa Ganića predstavlja zaokružen i cjelovit uvid u odvijanje arbitraže za Brčko u vremenu od 1996. do 1999. godine. Kao predsjednik komisije Federacije BiH za arbitražu za grad Brčko, akademik Ejup Ganić je primijenio metod sistematičnog rada što mu je omogućilo premoć u inicijativi uvjerljivog i na znanju i struci zasnovanog dokazivanja istine o Brčkom u kontekstu univerzalne pravde i pravičnosti. Stečeno vlastito političko iskustvo u vremenu rata 1992–1995. godina, kada je bio član Ratnog predsjedništva RBiH, kao i veliko poznavanje odnosa u međunarodnoj zajednici omogućilo je akademiku Ejupu Ganiću da u svakodnevnoj saradnji sa akterima koji su predstavljali institucije međunarodne zajednice, postupno utiče na odvijanje procesa arbitraže za Brčko, sve do odluke glavnog arbitra Roberta Owena o proglašenju Brčkog distrikta Bosne i Hercegovine. Ta postupnost se ogledala u blagovremenom izvršavanju obaveza Federacije, u pogledu nametanja zadataka od arbitra Owena i supervizora za Brčko Farranda. Postupnost se ogleda i u tome, što je Ejup Ganić, svojom inicijativom, u poboljšanim okolnostima, na završno svjedočenje pred Arbitražnim tribunalom u Beču, u februaru 1999. godine pozvao uticajne nevladine organizacije: HNV, VKBI, SGV, ANI „Krug 99“ i KD Jevreja „La Benevolenciju“ koje su imale međunarodni ugled u borbi za jednaka ljudska prava građana, zajednički život, integritet i suverenitet države Bosne i Hercegovine.

Budući da je međunarodna arbitraža za Brčko bila jedna od najznačajnijih arbitraža u Evropi u posljednjih više desetljeća, rukopis akademika Ejupa Ganića pod naslovom *Brčko arbitraža (1996–1999): Sjećanja i svjedočanstva* čini cjelovitu monografiju o jednom međunarodnom arbitražnom procesu, važnom i prevažnom za budućnost Bosne i Hercegovine. Uz svoje ideje i zalaganja autor, akademik Ejup Ganić, u monografiji o arbitražnom procesu za Brčko donosi autentična svjedočenja o svim akterima koji učestvuju u oblikovanju odluke da Brčko dobije status distrikta. Sve najvažnije momente u odvijanju procesa arbitraže za Brčko, autor rukopisa monografije zasniva na relevantnim dokumentima i medijskim izvorima.

Knjiga *Brčko arbitraža (1996-1999): Sjećanja i svjedočanstva* autora Ejupa Ganića, oblikovana kao cjelovita monografija o jednom međunarodnom arbitražnom procesu predstavlja dragocjen doprinos izučavanju savremene istorije Bosne i Hercegovine, posebno za period agresije (1992–1995) i period postdejtonske egzistencije države Bosne i Hercegovine. Ono što je najbitnije u sadržaju rukopisa knjige *Brčko arbitraža (1996-1999): Sjećanja i svjedočanstva* autora akademika Ejupa Ganića, prezentirano je u vidu spoznaje koja potvrđuje, na modelu Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, mogućnost uspostave multietničke vlasti i očuvanja zajedničkog života i tolerancije građana Brčkog s njihovim etničkim datostima.

Izdavaču Fondacija Galić svesrdno preporučujem da štampa rukopis *Brčko arbitraža (1996-1999): Sjećanja i svjedočanstva*. Rukopis će biti od koristi za građane i obrazovne i visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini.